Előszó

Yosef Hayim Yerushalmi szerint „egyedül Izraelben tapasztalja... egy egész nép az emlékezésre történő felszólítást vallási parancsként."[1] A hagyományos zsidó közösségek történelmi emlékezetének egyik legfontosabb jellemzője az, hogy a közösség tagjait nem annyira maguknak az eseményeknek az emlékezetben való megőrzésére kötelezte, hanem sokkal inkább arra, hogy „mindenekelőtt Isten beavatkozásaira a történelembe és az emberek erre adott pozitív vagy negatív válaszaira kell emlékezniök."[2]

A zsidó kollektív emlékezet működését elsősorban a „rituálé és recitálás pályái" határozzák meg, és ebben alapvetően különbözik a modern történetírás célkitűzéseitől és metódusától. A kollektív emlékezettel foglalkozó tudósok első generációja (pl. Maurice Halbwachs, Pierre Nora) úgy vélte, hogy a történelemírás fontosságának növekedésével, a kollektív emlékezet szerepe szükségszerűen hanyatlani fog. A kutatók második generációja (pl. Barry Schwartz, Yael Zerubavel) azóta megkérdőjelezte ezt a hipotézist, és szerintük a történelmi adatok, valamint a politikai és a társadalmi agendák állandó feszültségben léteznek, és a történelemkutatás csak korlátozott mértékben tudja egy adott közösség kollektív emlékezetét befolyásolni vagy kiszorítani.

A kollektív emlékezet elsődleges szerepe nem a múlt eseményeinek pontos megőrzése, hanem hogy a közösség azokból olyan következtetéseket vonjon le, amelyek az adott korban, számukra releváns módon segítik a közösségi identitás és összetartás fenntartását, valamint a jövő irányának kijelölését. Ez tapasztalható általában a holokauszt-emlékezettel kapcsolatban is: mivel egységet, folytonosságot és egyediséget akar mutatni a zsidó közösség számára, egy eseményként kezeli a soát, általánosításokat alkalmaz vele kapcsolatban, szimbólumokban próbálja megérteni, és nem érzékeny a történelmi kutatás finomságaira és pontosságára.

---

1 Yosef Hayim Yerushalmi. *Záchor: Zsidó történelem és zsidó emlékezet*, ford. Tatár György, Budapest: Osiris, 2000, 28.

2 Yerushalmi, 2000, 29.

A történelemkutatás számára viszont a holokauszt nem egyetlen esemény, hanem összetett, több földrajzi helyszínen zajló, időben különböző fázisokra bontható történelmi eseménysor, amelynek egyes fázisai különböző tanulságokkal járnak. A közösségek mítoszai, hiedelmei, metanarratívái akkor is tovább élhetnek, ha a kutatások eredményei nem feltétlenül támasztják alá azokat, de a történelemtudomány kutatásainak eredményei – különösen a mikrotörténelem szintjén – képesek lehetnek befolyásolni, hogy egy közösség tagjai hogyan emlékezzenek a múltjukra. E két terület – a kollektív emlékezet és a közösség múltjának tudományos kutatása – nincsenek egymásnak alá-felé rendelve, de egymástól elszigetelve sem.

Tudományos intézményként, de ugyanakkor a magyarországi zsidók döntő többségét képviselő Mazsihisz által fenntartott zsidó oktatási intézményként az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem egyszerre tekinti feladatának a legújabb, kizárólag szakmai szempontokat figyelembe vevő történelmi kutatások támogatását és a zsidó közösség csoportemlékezetének ápolását. E két cél különbözik, de összeegyeztetését éppen Yerushalmi történelemfelfogása teszi lehetővé: „... a követelés, hogy Izrael emlékezzék, számol az emlékezet szelektív természetével... Az igazi veszély nem annyira abban áll, hogy egy esemény feledésbe merül, hanem hogy az merül feledésbe, *hogyan* is történt."[3]

Ez a Buchmüller Péter, Klacsmann Borbála és Pataricza Dóra által szerkesztett kötet, amely a Mazsihisz és a magyar kormány támogatásával az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem kiadásában jelenik meg, a holokauszt-kutatók elsősorban fiatalabb nemzedékének írásait tartalmazza. A szerzők a kortárs történelemkutatás módszereit használják, és a jelenkori tudományos közösség számára releváns témákat tárgyalnak. E tanulmányok nem a magyarországi holokauszt nagy narratíváját, és nem is a zsidó közösségi emlékezetet kívánják megváltoztatni, hanem abban segítik az olvasót, hogy mélyebben megismerje és megértse az eseményeket, és emlékezteti arra, hogy ne feledje, mi és hogyan történt. A megújuló OR-ZSE számára különösen fontos a magyarországi német hatalomátvétel 80. évfordulóján magas szakmai színvonalú tanulmányokon közlésén keresztül megemlékezni a magyar zsidó történelem e fontos fejezetéről.

3 Yerushalmi, 2000, 29.